

April 2011

Lathund för tillsyn gällande arbetsfordon

Texten i denna lathund är allmänt hållen och tar upp olika exempel på regleringar och sätt att hantera frågor. Förutsättningarna är olika i varje vattenskyddsområde och det är beslutade föreskrifter som gäller.

Objekt för tillsynen

Utsläpp av petroleumprodukter till en vattentäkt kan ge upphov till skador som kan få långtgående konsekvenser för vattnets kvalitet. Det räcker med en mycket liten mängd för att lukt och smakförändringar ska uppstå i dricksvattnet.

Användning, tankning, tvätt och uppställning av arbetsfordon och maskiner med tillhörande bränsledepåer utgör en risk för utsläpp av petroleumprodukter. Arbetsfordon används inom många områden. Här ges några exempel där frågan om arbetsfordon bör aktualiseras och krav på försiktighetsmått och skyddsåtgärder bör övervägas:

- Gräv- och schaktningsarbeten samt borrhning (anläggning av vägar, cykelbanor, enskilda avlopp, dagvattendammar, ledningsdragning, byggnationer, bergvärme, vattenbrunnar m.fl.)
- Uppläggning av material (jordmassor, avloppsslam, timmer m.fl.)
- Asfalteringsarbeten och annat vägunderhåll
- Täktverksamhet
- Lantbruk
- Golfbanor
- Handelsträdgårdar och plantskolor
- Skogsbruk
- Åkerier
- Parkeringsplatser
- Övriga miljöfarliga verksamheter med transporter

Uppställning

Då fordon, maskiner eller bränsletankar ställs upp utan uppsikt eller under en längre tid finns alltid en risk för läckage av bränsle eller andra petroleumprodukter. Risken för stölder av bränsle och därmed spill är i många fall stor.

Nya större uppställningsplatser

Nyanläggning av parkeringsplatser och andra större uppställningsplatser för fordon och bränsletankar bör inte tillåtas inom vattenskyddsområde för grundvattentäkter. För

ytvattentäkter får en bedömning göras i varje enskilt fall. Det är viktigt att tänka på hur dagvattnet från dessa ytor avleds. Man bör också ställa krav på att tillräckliga skyddsåtgärder vidtas för att förhindra förorening av tåkten. Det är då viktigt att beakta dels mindre läckage från uppställda fordon och dels större olyckor såsom haveri eller brand. Se nedan under ”Exempel på skyddsåtgärder”.

Befintliga verksamheter

Uppställningsplatser för arbetsfordon och maskiner för befintliga verksamheter såsom lantbruk, golfanläggningar, handelsträdgårdar, åkerier m.fl. bör kunna tillåtas inom vattenskyddsområdet om tillräckliga skyddsåtgärder vidtas, se nedan under ”Exempel på skyddsåtgärder”.

Tillfälliga verksamheter

Vid tillfälliga arbeten såsom schaktning, uppläggning av massor, vägunderhåll och liknande bör uppställning av arbetsfordon med eventuella bränsletankar i första hand ordnas på en plats belägen utanför vattenskyddsområdet. Om detta inte är möjligt måste tillräckliga skyddsåtgärder vidtas. Inom primär vattenskyddszon bör uppställning utanför arbetstid inte tillåtas överhuvudtaget.

Användning

Användning av arbetsfordon och maskiner i samband med schaktningsarbeten eller andra arbeten där skyddande jordlager tagits bort är särskilt känsliga för spill eller läckage av petroleumprodukter. Det är därför särskilt viktigt att ställa krav på maskinerna. Se vidare under ”Exempel på skyddsåtgärder” nedan.

Även vid andra arbeten som utförs inom vattenskyddsområdet ska tillräckliga skyddsåtgärder vidtas. Skyddsåtgärderna kan vara av olika karaktär beroende på vilken typ av arbete som utförs, i vilken omfattning och under vilken tid arbetena utförs, vattentäktens sårbarhet, vilken typ av arbetsfordon som används m.m.

All personal som utför arbete inom ett vattenskyddsområde ska vara informerad om vad det innebär att arbeta inom ett vattenskyddsområde. Skriftliga rutiner ska finnas för vilka åtgärder som ska vidtas i händelse av spill/läckage eller annan olycka. Dessa ska vara väl kända av alla som arbetar inom området. Vid framförallt tillfälliga arbeten såsom byggnationer och anläggningsarbeten kan det finnas många underentreprenörer. Det är särskilt viktigt att poängtera att informationen ska nå hela vägen ner i kedjan till de som faktiskt arbetar ute på plats.

Tankning

Tankning av fordon bör inte utföras i den primära skyddszonen.

Omfattande tankning bör inte heller tillåtas inom den sekundära skyddszonen för en grundvattentäkt. Farmartankar för tankning av enstaka fordon bör kunna tillåtas inom den sekundära skyddszonen om tillräckliga skyddsåtgärder vidtas, se nedan under rubriken ”Exempel på skyddsåtgärder”. För ytvattentäkter måste en bedömning göras i varje enskilt fall. I vissa fall kan detta vara ett orimligt krav att ställa.

Tvätt

Att tvätta även enstaka arbetsfordon eller maskiner med varmvatten, högtryck eller tvättkemikalier bör inte tillåtas inom vattenskyddsområdet om det finns risk för att avloppsvattnet kan infiltrera marken eller avledas via dagvattenledningar eller dräneringsledningar till ytvatten inom skyddsområdet. Anläggningar för fordonstvätt bör alltid vara kopplade till det kommunala spillvattennätet.

Avsköljning av enstaka fordon med kallvatten utan kemikalier kan ofta tillåtas utanför den primära skydds-zonen och ibland även inom den primära zonen beroende på vattentäktens sårbarhet. Såsom exempel kan nämnas avsköljning av lantbruksmaskiner och andra arbetsfordon från gräs och lera.

Exempel på skyddsåtgärder:

- Verksamhetsutövaren ska ha tillräcklig kunskap och vara medveten om sitt ansvar att vidta tillräckliga skyddsåtgärder för att förhindra/minska risken för negativ påverkan på grund- eller ytvattnet.
- En riskbedömning med åtgärdsplan bör göras. För större verksamheter bör denna finnas i skriftlig form.
- All personal och andra personer som vistas mer än tillfälligt inom vattenskyddsområdet ska informeras om vattenskyddsområdets betydelse samt utbildas avseende vilka regler som gäller samt vilka åtgärder som ska vidtas om spill/läckage eller annan olycka inträffar.
- Skriftliga, tydliga och väl kända rutiner för nödlägesberedskap ska finnas.
- Skyddsutrustning såsom absorptionsmedel, länsar och tättingar/dukar eller annat för att täta avloppsbrunnar ska finnas och vara väl synliga i nära anslutning till platser där fordon ställs upp eller tankas. Sådan skyddsutrustning kan också vara aktuell i anslutning till platser där fordon används, exempelvis vid större schaktningsarbeten eller vägbyggen. I sådana fall kan vissa av de fordon som används förses med utrustningen.
- Vid arbeten i direkt kontakt med grundvattnet kan en mobil oljeavskiljare vara en lämplig skyddsåtgärd.
- Om det är tekniskt möjligt och kan bedömas som en skälig åtgärd bör de arbetsfordon som används förses med slangbrottsventil och lättnedbrytbar hydraulolja.
- Fordonen bör vara av tillräckligt god kondition så att läckage på grund av detta inte uppstår.
- Dagvattenbrunnarnas placering bör märkas ut med färg och eventuellt skyltar. För större ytor kan en skiss över brunnarnas placering vara lämplig för att underlätta i beredskapssammanhang.
- Ytan för uppställning av fordon ska vara sådan att eventuellt spill och läckage lätt kan upptäckas och samlas upp innan det når omgivande mark, vatten eller brunnar. Det bästa kanske inte alltid är en asfalterad yta med tanke på att denna inte är tät mot petroleumprodukter utan särskilt ytskikt. En plan med packad grus kan i vissa fall vara

bättre då spill lätt upptäcks och kan samlas upp. Bedömning måste förstås göras i varje enskilt fall.

- Uppställningsplatser för ett flertal fordon, såsom parkeringsplatser och åkerier, bör vara inhägnade och eventuellt bevakade. För uppställning av enstaka fordon får en bedömning av skälighet och risk göras från fall till fall. Om uppställningsplatsen ligger i anslutning till verksamhetsutövarens permanentbostad kan detta anses vara tillräcklig bevakning.
- Vid uppställning av ett flertal fordon, exempelvis åkerier och liknande, bör det finnas dokumenterade rutiner för kontroll morgon och kväll av eventuellt spill och läckage på platsen.
- Allt spill och läckage ska kunna samlas upp. Drivmedelscisterner bör därför vara försedda med droppskydd, spillplåtar och liknande på alla ställen där spill eller läckage kan förväntas. Uppsamlingsbehållarna bör vara försedda med regnskydd. Detta bör gälla även om cisternen är placerad inom en invallning för att undvika förorenat regnvatten.
- Upphållningsanordning ska finnas för pump-/tankningshandtag för att hindra nedrivning av slangen. Låsning i handtaget för att hindra att tankning sker då man inte håller i handtaget ska finnas. Som ytterligare skydd bör en kulventil (kran) monteras vid slangens anslutningspunkt till cisternen. Denna hålls stängd då tankning inte sker. Krav på slangbrottsventil kan ställas om det är skäligt.
- Tät spillzon bör anordnas om det kan anses skäligt. I annat fall bör spillzonen utformas på ett sådant sätt att spill lätt kan samlas upp och tas omhand. Utrustning för detta ska finnas lätt tillgängligt.

Exempel på underlagsmaterial

- Skadligt ämne som ska hanteras (ex. diesel, motorolja etc.)
- Hantering per år (ungefärlig)
- Maximal samtidig hantering
- Beskrivning av behållare/cisterner (volym i m³ eller liter, material, besiktningsresultat)
- Förvaringsplats/hanteringsplats (inomhus, utomhus eller i mark)
- Underlag vid förvaringen (tätt golv utan avlopp, inom invallning, på mark eller annat)
- Invallningsvolym (m³ eller liter)
- Avstånd till dagvattenbrunnar eller ytvatten
- Säkerhetsdatablad för de oljor och drivmedel som ska hanteras eller förvaras
- Karta med markering av var fordon ska ställas upp och/eller tankas
- Var och hur drivmedel till maskinparken kommer att förvaras. ADR-cisterner
- Släckvattenplan
- Beskrivning av skyddsanordningar och övriga skyddsåtgärder
- Rutiner för olycksberedskap

- Riskbedömning med åtgärdsplan

Avgift och tidsåtgång

Uppställning, tankning och tvätt av fordon ingår ofta som en del i ansökan eller anmälan av annan verksamhet såsom schaktning, bergvärmeborrning eller täktverksamhet. För tidsåtgång och avgift se därför lathundarna för dessa områden.

Tillsynstips

- Vattenskyddsområden – En vägledning för tillsyn!, Tillsynssamverkan i Halland - Miljö
- Lathund för tillsyn gällande schaktningsarbeten samt täkt inom vattenskyddsområde, Miljösamverkan Västra Götaland/Miljösamverkan Skåne
- Lathund för tillsyn gällande skadliga ämnen, Miljösamverkan Västra Götaland/Miljösamverkan Skåne

Denna lathund är skriven av Kristina Turkál, Helsingborgs miljöförvaltning